

PHÁT HUY VAI TRÒ GIÁM SÁT CỦA NHÂN DÂN TRONG PHÒNG, CHỐNG THAM NHŨNG, TIÊU CỰC Ở TRUNG QUỐC VÀ BÀI HỌC KINH NGHIỆM CHO VIỆT NAM

Phạm Thúy Quỳnh Nga

Khoa Khoa học liên ngành, Học viện Hành chính và Quản trị công

Tóm tắt: Ngày nay, tham nhũng, tiêu cực đã trở thành vấn đề mang tính thời sự toàn cầu. Tham nhũng, tiêu cực ngăn cản quá trình phát triển, các quốc gia đều lên án mạnh mẽ tham nhũng, tiêu cực, cũng như đề ra các giải pháp phòng, chống tham nhũng. Tại Trung Quốc coi chống tham nhũng, tiêu cực là vấn đề sinh tử của Đảng và quốc gia, kiên trì thực hiện một cách bài bản với quyết tâm của toàn hệ thống chính trị. Những người đứng đầu Đảng, Nhà nước và Chính phủ đã có quyết tâm cao và hành động cụ thể. Nhiều vụ án tham nhũng liên quan đến Ủy viên Bộ Chính trị, Phó Chủ tịch Quốc hội, bí thư thành ủy, Bộ trưởng, ... được xử lý và công khai kết quả xử lý, tạo được sự đồng thuận xã hội và góp phần rắn đẽ. Một trong những giải pháp quan trọng trong phòng, chống tham nhũng được Trung Quốc và nhiều quốc gia áp dụng hiệu quả hiện nay là phát huy vai trò giám sát của nhân dân. Nhân dân có vai trò quan trọng trong phòng ngừa tham nhũng và phát hiện, xử lý tham nhũng.

Từ khóa: Giám sát; nhân dân; dân giám sát; phòng chống tham nhũng, tiêu cực.

PROMOTING THE ROLE OF PEOPLE'S OVERSIGHT IN ANTI-CORRUPTION AND NEGATIVE PRACTICE PREVENTION IN CHINA AND LESSONS FOR VIETNAM

Pham Thuy Quynh Nga

Faculty of Interdisciplinary Sciences, Academy of Public Administration and Governance

Abstract: Nowadays, corruption and negative practices have become global concerns. These issues hinder development, and countries around the world have strongly condemned corruption and put forward solutions to prevent and combat it. In China, anti-corruption is considered a matter of life and death for the Party and the nation. The country has persistently implemented anti-corruption measures in a systematic manner, backed by the strong determination of the entire political system. Top leaders of the Party, the State, and the Government have demonstrated high commitment and taken concrete actions. Numerous corruption cases involving Politburo members, Vice Chairpersons of the National People's Congress, municipal Party Secretaries, Ministers, and others have been prosecuted, with results publicly disclosed, helping to build social consensus and serve as a strong deterrent. One of the most important and effective anti-corruption solutions currently applied by China and many other countries is the promotion of public oversight. The people play a crucial role in both preventing corruption and in detecting and addressing it.

Keywords: Oversight; people; public supervision; anti-corruption; negative practices.

Nhận bài: 04/05/2025

Phản biện: 01/06/2025

Duyệt đăng: 06/06/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Đảng cộng sản Trung Quốc đã chỉ rõ, để đấu tranh phòng, chống tham nhũng trong Đảng cần phải thực hiện nhiều biện pháp: Phát huy vai trò giám sát của nhân dân; Kiên trì hệ thống lý luận Chủ nghĩa xã hội phù hợp với đất nước làm chỉ dẫn, đảm bảo phương hướng đúng đắn trong cuộc đấu tranh phòng, chống tham nhũng và xây dựng tác phong liêm chính trong đảng; Nâng cao công tác kiểm tra, giám sát, nghiêm trị đối với sai phạm. Luôn đặt cuộc đấu tranh phòng, chống tham nhũng và xây dựng tác phong liêm chính trong đảng vào vị trí nổi bật trong công tác; Kiên trì đường lối cơ bản của đảng, luôn đặt công tác đấu tranh phòng, chống tham nhũng và xây dựng tác phong liêm chính trong đảng vào đại cục công tác của đảng và nhà nước; Lấy con người làm gốc, thiết thực bảo vệ lợi ích cơ bản của quần chúng nhân dân và lợi ích hợp pháp của cán bộ, đảng

viên; Kiên trì phương châm 16 chữ: “Trị gốc lẫn ngọn, trị lý tổng hợp, trừng phòng đi đôi, chú trọng phòng ngừa” lấy việc hoàn thiện thể chế trừng trị và phòng ngừa tham nhũng làm trọng điểm; đồng thời tăng cường xây dựng, khởi xướng liêm minh; Giải phóng tư tưởng, thực sự cầu thị, bám sát thời đại với tinh thần cải cách và sáng tạo, thúc đẩy công cuộc xây dựng tác phong liêm chính trong đảng và công cuộc đấu tranh chống tham nhũng; Kiên trì sự lãnh đạo của đảng, thiết lập và hoàn thiện thể chế lãnh đạo và cơ chế công tác trong việc phòng, chống tham nhũng. Hiện nay, Trung Quốc đang tích cực thúc đẩy việc xây dựng đảng liêm chính tại nông thôn, coi đây là nhu cầu khách quan của việc thúc đẩy cải cách phát triển nông thôn để củng cố cơ sở cầm quyền tại nông thôn của đảng, góp phần thúc đẩy công tác phòng, chống tham nhũng tại nông thôn; đồng thời cũng

là mảng thí điểm quan trọng về con đường phòng, chống tham nhũng đặc sắc Trung Quốc. Trung Quốc rất chú trọng kinh nghiệm phòng, chống tham nhũng của Singapore.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Một số kinh nghiệm về phát huy vai trò giám sát của nhân dân trong đấu tranh phòng, chống tham nhũng, tiêu cực ở Trung Quốc

Phát huy hiệu quả cơ chế giám sát của dư luận xã hội, của nhân dân với việc sử dụng quyền lực công. Để phát huy vai trò của dư luận và công chúng trong việc giám sát sử dụng quyền lực công, Trung Quốc đã thực hiện nhiều giải pháp đồng bộ.

Một là, Trung Quốc công khai chức năng, nhiệm vụ của các cơ quan hành chính nhà nước, viên chức nhà nước trên mạng thông tin điện tử. Việc làm này giúp nhân dân nắm rõ ai đang nắm quyền lực gì và có sử dụng đúng quyền lực không? Giúp nhân dân giám sát có hiệu quả quyền lực ở cơ quan công quyền thông qua việc dân biết quyền.

Hai là, Chuyển đổi số mạnh mẽ để nhân dân giám sát quyền lực tại cơ quan nhà nước. Tại trụ sở của tất cả các cơ quan nhà nước các cấp đều có hệ thống máy vi tính, có hướng dẫn cụ thể cách truy cập để bất kỳ người dân nào có nhu cầu có thể kiểm tra, giám sát việc thực thi công vụ của viên chức. Trung Quốc rất coi trọng phương châm: “Nhất tập trung thì có lợi cho quần chúng; nhất công khai thì có lợi cho chống tham nhũng”.

Ba là, tăng cường vai trò giám sát của các cơ quan truyền thông trong phòng, chống tham nhũng. Trung Quốc xác định giám sát bằng các phương tiện truyền thông là hình thức giám sát có hiệu quả nhất đối với các phần tử tham nhũng, vì đây chính là lực lượng tích cực nhất trong việc phòng ngừa, phát hiện tham nhũng. Báo chí có tác dụng công khai, đưa các phần tử tham nhũng ra ánh sáng, nhằm tạo ra áp lực lớn về tư tưởng và tâm lý đối với phần tử tham nhũng. Trung Quốc đã xây dựng được cơ chế để các cơ quan báo chí và người làm công tác báo chí có quyền độc lập tự chủ trong việc lấy tin, viết bài được pháp luật bảo hộ khi bị ngăn cản, can thiệp, dă kích. Các cơ quan ngôn luận được độc lập tương đối. Mặt khác, Trung Quốc cũng xây dựng và phát huy vai trò giám sát của công dân đối với chính quyền. Dư luận của công dân tạo nên sức ép của cả một cộng đồng, một khu vực để nói lên quan điểm, sự đánh giá của họ đối với cơ quan công quyền thông qua báo chí và các nguồn gián tiếp khác. Điều này đã phát huy được tác dụng của nhóm quyền lực thứ

tư trong xã hội - quyền lực của báo chí và công luận. Chính vì vậy, theo thống kê có tới 80% vụ án tham nhũng khám phá được là do nhân dân, báo chí tố giác và hơn 90% là do nhân dân, báo chí cung cấp đầu mối.

Ở Trung Quốc, tham nhũng của cán bộ, công chức chiếm khoảng 10% GDP của đất nước. Vì vậy, sau Đại hội Đảng lần thứ XIV (1992), Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Trung Quốc đã đưa ra quyết sách quan trọng về đẩy mạnh cuộc đấu tranh phòng, chống tham nhũng, tiêu cực. Cuộc đấu tranh phòng, chống tham nhũng được triển khai sâu rộng, có trọng tâm, trọng điểm. Trong nhiệm kỳ Đại hội XIV, Ủy ban Kiểm tra - Kỷ luật Trung ương Đảng Cộng sản Trung Quốc đã tổng kết kinh nghiệm lịch sử và dựa vào tình hình thực tế về cải cách mở cửa, xây dựng thể chế kinh tế thị trường xã hội chủ nghĩa của Trung Quốc, đề ra tư tưởng chỉ đạo, nguyên tắc cơ bản, thể chế hoạt động chống tham nhũng, nhấn mạnh ba mảng công tác quan trọng cần phải làm trong quá trình phòng, chống tham nhũng, tiêu cực. Đó là: “Tự rèn luyện tính liêm khiết và chấp hành kỷ luật của cán bộ lãnh đạo; điều tra các vụ án lớn, án điểm; uốn nắn tác phong sai lệch của các bộ, ngành”. Đảng Cộng sản Trung Quốc coi chống tham nhũng, tiêu cực là vấn đề sinh tử của Đảng và quốc gia, kiên trì thực hiện một cách bài bản với quyết tâm của toàn hệ thống chính trị. Những người đứng đầu Đảng, Nhà nước và Chính phủ đã có quyết tâm cao và hành động cụ thể. Nhiều vụ án tham nhũng liên quan đến cả Ủy viên Bộ Chính trị, Phó Chủ tịch Quốc hội, bí thư thành ủy, Bộ trưởng, tướng lĩnh vẫn được đem ra xử lý và công khai kết quả xử lý, vừa tạo được sự đồng thuận xã hội, vừa góp phần răn đe những cán bộ có ý định tham nhũng.

Trung Quốc đã chuyển chống tham nhũng, tiêu cực ở “phần ngọn” sang trị cả gốc lẫn ngọn, từ trừng trị sang coi phòng ngừa là chính; chuyển từ “phòng ngự” sang “tấn công”, từ “giám sát sau sự việc” thành “giám sát trước sự việc”, nghĩa là giám sát chặt chẽ, tìm những chỗ có sơ hở, dễ phát sinh tham nhũng, tiêu cực để xử lý trước khi có thể xảy ra. Trung Quốc vừa coi trọng chống tham nhũng bằng pháp luật (pháp trị) vừa coi trọng cả giáo dục đạo đức (đức trị), vì cho rằng: Mặc dù Trung Quốc có hàng ngàn văn bản pháp luật nhưng vẫn chưa hoàn chỉnh; hơn nữa dù pháp luật có hoàn chỉnh mà con người không tôn trọng, tham lam thì cũng không hạn chế được tham nhũng, tiêu cực.

Đảng Cộng sản Trung Quốc chủ trương: Tiến

hành đồng thời chống tham nhũng với phòng ngừa tham nhũng, lấy giáo dục làm cơ sở, lấy chế độ làm căn bản, lấy giám sát làm quan trọng; chống tham nhũng không chỉ với những vụ tham nhũng lớn mà còn phải chống những vụ tham nhũng nhỏ; chống tham nhũng nhưng phải bảo đảm sự ổn định chính trị, phục vụ cải cách mở cửa và phát triển kinh tế của đất nước. Về tổ chức phòng, chống tham nhũng, tiêu cực Trung Quốc có nhiều tổ chức phòng, chống tham nhũng, nhưng lấy Ủy ban Kiểm tra - Kỷ luật của Đảng làm trung tâm, trao thẩm quyền đủ mạnh để thực hiện hiệu quả nhiệm vụ phòng ngừa và chống tham nhũng, tiêu cực, vi phạm kỷ luật hành chính.

Ngoài ra, để tăng cường việc phát hiện tham nhũng, Trung Quốc đã mở trang web 12388.gov.cn, người dân có quyền phản ánh mọi trường hợp vi phạm để Ủy ban Kiểm tra - Kỷ luật và cấp có thẩm quyền xem xét, xử lý. Bộ Giám sát, Viện Kiểm sát nhân dân tối cao, Tòa án nhân dân tối cao, Ban Tổ chức Trung ương còn mở đường dây điện thoại nóng đặc biệt 24/24 giờ để nhân dân trong cả nước tố cáo tham nhũng, tiêu cực. Trung Quốc đã sửa đổi, ban hành Luật Công chức và Luật hình sự, trong đó quy định chặt chẽ hơn về chống tham nhũng; ban hành Luật Chống rửa tiền và thành lập Cục phòng ngừa tham nhũng do Bộ trưởng Bộ Giám sát, Phó Chủ nhiệm Ủy ban Kiểm tra - Kỷ luật Trung ương làm Cục trưởng...

Đảng Cộng sản và Nhà nước Trung Quốc đã mở nhiều khoá học cho cấp ủy, ủy ban kiểm tra - kỷ luật các cấp về kỹ năng chống tham nhũng, tiêu cực; ban hành nhiều văn bản nhằm siết chặt việc giám sát và xử lý đối với quan tham. Bộ Tài chính treo giải thưởng 15 ngàn USD cho người cung cấp thông tin có giá trị về quỹ đen của các cơ quan, đơn vị và thưởng 10% giá trị tài sản của vụ án tham nhũng cho người tố cáo. Người tố cáo còn được thưởng 5 ngàn NDT nếu thông tin của họ giúp phá án không có tài sản sung công. Trung Quốc đã ban hành chương trình, kế hoạch phòng ngừa và trừng trị tham nhũng theo từng giai đoạn 5 năm theo nhiệm kỳ Đại hội Đảng toàn quốc.

Trong các vụ việc có dấu hiệu vi phạm nghiêm trọng kỷ luật Đảng (thực chất là tham nhũng), Trung Quốc áp dụng biện pháp “song quy”. “Song quy” là cơ quan giám sát trong khi điều tra vụ án có quyền yêu cầu đương sự “có mặt tại địa điểm quy định, trong thời gian quy định để giải thích, trình bày về vụ việc có liên quan”. Địa điểm “song quy” thường là một khách sạn, nhân viên điều tra (thường là cán bộ của ủy ban kiểm tra - kỷ luật),

đối tượng được triệu tập đến đây coi như bị giam lỏng để phục vụ việc điều tra, không thể tiếp xúc với bên ngoài trong suốt quá trình làm án, chức vụ và quyền lực của đối tượng trong thời gian được triệu tập bị “đóng băng” không còn giá trị. Đồng thời, Trung Quốc cũng quan tâm đến việc thành lập biệt đội “săn cáo” truy bắt các quan tham trốn ra nước ngoài và thu hồi tài sản bị tham nhũng rất hiệu quả.

2.2. Một số bài học đối với Việt Nam

Một là, phát huy vai trò giám sát của nhân dân, coi trọng sức mạnh của nhân dân, dựa vào dân để phòng, chống tham nhũng, tiêu cực; tạo điều kiện thuận lợi cho người dân tham gia phát hiện, tố giác hành vi tham nhũng, tiêu cực; bảo vệ an toàn và khen thưởng xứng đáng, kịp thời người tố giác tham nhũng. Chú trọng giáo dục, tuyên truyền cho cán bộ công chức và mọi tầng lớp nhân dân về phòng, chống tham nhũng, tiêu cực, nhằm tạo sự đồng thuận xã hội làm cho mọi người dân đều căm ghét tham nhũng, còn kẻ tham nhũng cảm thấy hổ thẹn với gia đình, cộng đồng và xã hội. Nhân dân đóng vai trò đặc biệt quan trọng trong thực hiện mọi chủ trương, chính sách của Đảng, pháp luật của nhà nước. Nhân dân chính là nguồn đưa tin, truyền tin về chủ trương, chính sách phòng chống tham nhũng của Đảng và Nhà nước, góp phần đưa chủ trương chính sách vào cuộc sống. Trong phòng, chống tham nhũng nhiều cán bộ, đảng viên liêm chính, sử dụng quyền lực công phụ vụ lợi ích công, đóng góp tích cực cho sự phát triển đất nước. Nhân dân phát hiện và phản ánh các vụ việc tiêu cực, tham nhũng, giúp đỡ các cơ quan chuyên trách phòng, chống tham nhũng hoạt động hiệu quả. Nhân dân là một kênh phản ánh kịp thời, đầy đủ, trung thực thông tin về việc phát hiện, xử lý các hành vi tiêu cực tham nhũng.

Hai là, Hoàn thiện pháp luật phòng, chống tham nhũng Pháp luật là công cụ quan trọng nhất để nhận diện, xử lý hành vi tham nhũng tiêu cực. Trong thời gian qua, hệ thống pháp luật phòng chống tham nhũng đã được chú trọng xây dựng, hoàn thiện. Tuy nhiên, hệ thống pháp luật cũng còn nhiều hạn chế cần hoàn thiện thêm để phục vụ tốt công tác phòng, chống tham nhũng. Đặc biệt, việc thực thi pháp luật phải nghiêm minh, tất cả những hành vi tham nhũng, tiêu cực được phát hiện phải được trừng trị thích đáng. Qua đó răn đe, cảnh tỉnh cho các cán bộ, đảng viên khác.

Ba là, Nâng cao hiệu quả hoạt động của cơ quan chuyên trách phòng chống tham nhũng quốc gia. Luật Phòng, chống tham nhũng sửa đổi năm

2018 đã cụ thể hóa trách nhiệm của các cơ quan nhà nước trong phòng, chống tham nhũng; trong đó, cơ quan thanh tra, Kiểm toán nhà nước, cơ quan điều tra, Viện kiểm sát nhân dân, Tòa án nhân dân là những cơ quan được giao thực hiện chức năng phát hiện, xử lý tham nhũng. Trong những năm qua, cơ quan thực hiện chức năng phòng, chống tham nhũng đã “có nhiều cố gắng, công tâm, khách quan, làm rõ các sai phạm; kiên nghị, xử lý nghiêm các tổ chức, cá nhân có liên quan, thu hồi nhiều tài sản cho Nhà nước. Nhất là tập trung vào các lĩnh vực có nhiều dư luận tiêu cực, tham nhũng, lãng phí; xử lý nghiêm và công khai các sai phạm liên quan đến nhiều dự án gây thất thoát, thua lỗ lớn, dư luận xã hội quan tâm”. Tuy nhiên, vẫn còn tiềm ẩn nguy cơ tham nhũng, tiêu cực tại những cơ quan này, vốn được coi là cần phải trong sạch và liêm chính nhất. Thực tế cho thấy, các hành vi như: dọa dẫm, nhận hối lộ để bỏ qua vi phạm; bao che, cố tình đưa ra những kết luận sai lệch, nhận quà để làm giảm mức độ sai phạm; cố tình làm trái các quy định pháp luật, bỏ lọt tội phạm, làm sai lệch hồ sơ vụ án... đã được phát hiện và xử lý. Do đó, phòng, chống tham nhũng trong các cơ quan thực hiện chức năng phòng, chống tham nhũng đã, đang và sẽ là một trong những nhiệm vụ trọng tâm của Đảng và Nhà nước ta. Đây là nhiệm vụ lâu dài, đòi hỏi phải tập trung sự chỉ đạo, điều hành cũng như nỗ lực thực hiện của cả hệ thống chính trị; gắn liền với

việc hoàn thiện thể chế, nâng cao hiệu quả phòng, chống không chỉ trong nội bộ chính các cơ quan này mà cần có cơ chế giám sát chéo, phối hợp giữa các cơ quan nhà nước, giám sát từ xã hội nhằm ngăn ngừa các nguy cơ tham nhũng có thể phát sinh trong quá trình phát hiện, điều tra, xử lý tham nhũng tại chính các cơ quan thực hiện chức năng phòng, chống tham nhũng.

III. KẾT LUẬN

Trung Quốc áp dụng nhiều hình thức tuyên truyền phòng, chống tham nhũng nhẹ nhàng, linh hoạt nhưng hiệu quả. Tại trụ sở nhiều cơ quan đặt câu: “Lấy tham nhũng làm liêm sỉ, lấy liêm chính làm vẻ vang”, nhiều nơi còn đặt biểu tượng đồng Nhân dân tệ với dòng chữ “Hãy cẩn thận, đồng tiền có gai”. Việc phòng, chống tham nhũng ở Trung Quốc được thực hiện tốt nhờ áp dụng nhiều biện pháp. Tuy nhiên, biện pháp quan trọng nhất là trong mỗi người dân Trung Quốc đều sẵn trong mình tâm thế phòng, chống tham nhũng, tiêu cực.

Công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực khi có sự quyết liệt từ cơ chế, người đứng đầu các cấp đến sự vào cuộc sâu sát, giám sát chặt chẽ của nhân dân sẽ mang đến kết quả cho quá trình phát triển của đất nước, của Đảng, của nhân dân nói chung. Phát hiện kịp thời những sai phạm trên các lĩnh vực, kể cả cán bộ, đảng viên để gióng lên “hồi chuông” ngăn ngừa, cảnh tỉnh, răn đe, cốt để người khác không vi phạm chính là mong muốn lớn nhất của các cấp ủy đảng và nhân dân trong công tác giám sát.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đảng Cộng sản Việt Nam, Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII, Nxb. CTQG, H. 2016
2. Hiến pháp nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam đã được Quốc hội khóa XIII, kỳ họp thứ 6 thông qua ngày 28/11/2013.
3. Quốc hội. Luật số: 75/2015/QH13. Luật Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, được Quốc hội nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam khóa XIII, kỳ họp thứ 9 thông qua ngày 9/6/2015.
4. Khoa Luật – ĐHQGHN, Giáo trình Lý luận và pháp luật về PCTN, NXB ĐHQG, 2013
5. Duane Windsor (2020), Corruption and Anti-Corruption Reform in Central Asia, (Rice University, USA), 2020.
6. Cheene (2019), Transparency International Anti-Corruption Helpdesk Answer: Successful approaches to tackle petty corruption, 2019, tr.2-4,